

HAVEL

Autor Administrator

VACLAV HAVEL

Zagađeni moralni okoliš

(novogodišnji govor naciji 1990., iz knjige Glasoviti govor, Naklada Zadro, 2001.)

Dragi sugrađani!

Èetrdeset ste godina na ovaj dan od mojih prethodnika slušali razlièite ina-èice sljedeæega: da nam je zemlja u procvatu, koliko smo još milijuna tona željeza proizveli, da smo svi sretni, da vjerujemo u svoju vladu i da nas èeka divna buduænost.

Prepostavljam da me na ovo mjesto niste izabrali zato da bih vam i ja lagao.

Naša zemlja nije u procvatu. Velik stvaralaèki i duhovni potencijal naših naroda nije mudro iskorišten. Cijele industrijske grane proizvode robu za koju nema interesa, nedostaje nam ono što trebamo. Država koja sebe na-ziva radnièkom ponižava i iskorištava radnike. Naše zastarjelo gospodarstvo troši energiju koje nemamo dovoljno. Zemlja koja se nekad mogla ponositi obrazovanjem svojih graðana, danas odvaja tako malo za obrazovanje da je na dvadeset osmome mjestu u svijetu. Zagadili smo našu zemlju, rlike i šume, koje su nam ostavili preci, i danas imamo najgori životni okoliš u Europi. U nas odrasli ljudi umiru ranije nego u veæini europskih zemalja...

Ipak, sve to još nije ono najvažnije. Najgora je èinjenica da živimo u za-gaðenome moralnom okoliš. Moralno smo bolesni, jer smo nauèili govoriti jedno, a misliti drugo. Nauèili smo ni u što ne vjerovati, ne primjeæivati jedni druge i brinuti se samo o sebi. Pojmovi kao ljubav, prijateljstvo, suošjeæanje, skromnost i opraštanje izgubili su svoj duboki smisao i mnogima od nas nisu ništa doli pukih psiholoških kategorija, ili nam se pak èine kao izgubljeni pozdravi iz davnina, pomalo smiješni u vremenu kompjutora i svemirskih brodova. Rijetki su od nas uspjeli glasno viknuti da moæeni ne bi smjeli biti svemoæeni, da bi s posebnih farmi na kojima se samo za njih uzgaja ekološki èista i kvalitetna hrana, proizvode treba slaati školama, djeèejim domovima i bolnicama, ako ih veæe naša poljoprivreda ne može ponuditi svima. Dosadašnji režim – naoružan arogantnom i nesnošljivom ideologijom – ponizio je èovjeka i sveo ga na proizvodnu snagu, a

prirodu na proizvodni alat. Na taj je naèin napao i njihovu bit i njihov meðuodnos. Nadaren i samostalan narod, koji je mudro gospodario u svojoj zemlji, sveo je na vijke nekakva stravièno velikoga, buènoga i smrdljivoga stroja, èiju pravu namjenu nitko ne zna. Neæe uspjeti ni;ta proizvesti, nego polako ali sigurno izlizati samoga sebe i sve svoje vijke.

Kad vam govorim o zagaðenome moralnom okruženju, ne govorim samo o gospodi koja jedu ekološki èisto povræe i nikad ne gledaju kroz prozore zrakoplova. Govorim o svima nama. Svi smo se mi ipak navikli na totalitarni sustav, shvatili smo ga kao nepromjenljivu èinjenicu i upravo mu tako pomogli da se održi. Drugim rijeèima, svi smo mi – doduše, ne svi podjednako – odgovorni za rad totalitarne mašinerije; nitko od nas nije samo njezina žrtva, veæ smo svi zajedno njezini tvorci.

Zašto o tome govorim? Bilo bi posve nerazumno tumaèiti tužno nasli-jeðe posljednjih èetrdeset godina kao nešto tuðe, nešto što nam je ostavio tek daleki roðak. Naprotiv, to naslijeðe moramo prihvati kao grijeh koji smo poèinili prema sebi samima. Prihvatimo li ga na taj naèin, shvatit æemo da rješenje problema ovisi o nama, samo o nama. Ne možemo za sve kriviti prijašnje vlastodršce – ne samo zato što to ne bi odgovaralo istini nego

zato što bismo tako smanjili obvezu koju danas ima svatko od nas, ponajprije obvezu da djelujemo neovisno, slobodno, razumno i – brzo. Ne zavaravajmo se : ni najbolja vlada, ni najbolji parlament, ni najbolji predsjednik ne mogu mnogo toga uèiniti sami. I bilo bi sasvim nepravedno samo od njih oèekivati lijek za opæe ozdravljenje. Sloboda i demokracija razumijevaju zajednièko djelovanje, a time i zajednièku odgovornost svih nas.

Shvatimo li to, sve strahote koje je naslijedila nova èehoslovaèka demokracija, odmah æe nam se prestati èiniti tako strašnima. Shvatimo li to, nada æe se vratiti u naša srca. U nastojanju da popravimo društvene prlike, imamo se na što osloniti. Posljednje je vrijeme – a posebice posljednjih šest tjedana naše mirne revolucije – pokazalo golem ljudski, moralni i duhovni potencijal i graðansku kulturu, koji su dotad drijemali u našemu društvu pod nametnutom maskom apatije. Kada god bi mi netko kategorièki tvrdio kako smo ovakvi ili onakvi, uvijek sam odgovarao da je društvo vrlo za-gonetno stvorene i da nikad nije dobro vjerovati samo onom licu koje ti se pokazuje. U cijelome se svijetu ljudi pitaju odakle su krotki, poniženi, skeptični i naoko cinièeni èehoslovaèki graðani smogli tu èudesnu snagu da u samo nekoliko tjedana i na posve pristojan i miroljubiv naèin zbace sa svojih pleæa totalitarni jaram. I sami se tome èudimo. I pitamo se: odakle su upravo mladi ljudi, koji nisu znali ni za koji drugi sistem, crpli želju za istinom i za slobodom misli, svoje politièke ideje, svoju graðansku odvažnost i graðansku mudrost? Kako to da su im se pridružili roditelji – dakle upravo ona generacija koju smo smatrali izgubljenom? Kako je uopæe moguæe da jo toliko ljudi odmah shvatilo što treba èiniti i da nikome nisu trebali ni savjeti ni upute? (...)

Masaryk je svoju politiku temeljio na moralu. Pokušajmo u novom dobu na nov naèin oživiti takvo shvaæanje politike. Nauèimo sebe i druge da politika treba biti izraz želje da se pridonese sreæi zajednice, a nikako izraz potrebe da se zajednica prevari ili siluje. I sebe i druge nauèimo da politika ne mora biti samo umijeæe moguæega, osobito ako se misli na umijeæe špekulacije, kalkulacije, intrigiranja, tajnoga dogovaranja i pragmatiènoga ma-nevriranja, nego da može biti

i umijeæe nemoguæega, to jest umijeæe po-boljšavania sebe i svijeta. [...]

Pred nama su slobodni izbori i predizborna kampanja. Ne dopustimo da ta kampanja uprila dosad èist obraz naše nježne revolucije. Ne dopustimo da simpatije svijeta, koje smo tako brzo pridobili, jednako brzo izgubirno zapletanjem u guštaru borbi za vlast. Ne dopustimo da pod plemenitom maskom želje da se služi zajednièkom dobru opet procvate samo žclja da se služi sebi samome. Sada zapravo nije bitno koja æe stranka, klub ili sku-pina pobijediti na izborima. Bitno je da na njima pobijede oni koji su po moralnosti, graðanskoj, politièkoj i profesionalnoj svijesti najbolji među nama, neovisno o njihovim politièkim opredjeljenjima. Buduæa politika i prestiž naše države ovise o osobama koje æemo izabrati i koje æe poslije biti naši zastupnici. [...]

Na kraju, volio bih reæi da želim biti predsjednik koji æe manje govoriti, a više raditi. Ne predsjednik koji æe samo gledati kroz prozore svoga zra-koplova, nego koji æe – što je najvažnije – uvijek biti nazoèan mcđu svojim sugraðanima i pažljivo ih saslušati.

Možda se pitate o kakvoj republici sanjam. Reæi æeu vam: sanjam o ne-ovisnoj, slobodnoj i demokratskoj republici, o gospodarski naprednoj re-publici koja æe istodobno biti društveno pravedna; ukratko, o èovjeèenoj re-publici. koja služi pojedincu i zato gaji nadu da æe zauzvrat pojedinac služiti njoj. O republici svestrano obrazovanih ljudi, jer se bez njih ne može riješiti nijedan od naših problema – ljudskih, gospodarskih, ekoloških, socijalnih i politièkih. (...)